

تعیین نقش بیمه محصولات کشاورزی بر توسعه پایدار کشاورزی در شهرستان میاندوآب

وحید مسعود

کارشناسی ارشد مدیریت کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مهاباد

چکیده

هدف این پژوهش، تعیین نقش بیمه محصولات کشاورزی بر توسعه پایدار کشاورزی در شهرستان میاندوآب بود، این تحقیق از نظر هدف بنیادی - کاربردی و روش تبیین و بررسی آن توصیفی - تحلیلی است. برای گردآوری اطلاعات از روش کتابخانه ای و اسنادی و مطالعات میدانی استفاده شده است. مطالعه میدانی، از طریق طراحی و تکمیل پرسشنامه از ۱۷۰ بیمه‌گذار محصولات کشاورزی در شهرستان میاندوآب که بطور تصادفی انتخاب شده‌اند، صورت گرفته و با استفاده از نرم افزار spss به تجزیه و تحلیل اطلاعات پرداخته شده است. روایی پرسشنامه نیز از طریق مطالعه تعدادی از متخصصان اجرایی در این زمینه و اساتید محترم پس از اصلاحات لازم تایید شد. اعتبار پرسشنامه نیز با استفاده از محاسبه ضریب الفای کرونباخ، ۰/۸۷ بدست آمد. بر اساس نتایج حاصل از تحلیل عاملی مشخص شد که شش عامل (فراهم کردن تسهیلات آموزشی و اعتباری، بهبود درآمد، بهبود سرمایه گذاری و اقتصادی کردن تولید، بهبود تولید از طریق مشاوره، گسترش خدمات ترویجی، بهبود اشتغال) در مجموع ۴۵/۵۹ درصد از کل واریانس را تبیین می‌کنند که از بین آنها عامل فراهم کردن تسهیلات آموزشی و اعتباری با تبیین ۱۰/۷۲ درصد از واریانس مربوطه، سهم بیشتری را در تبیین نقش بیمه محصولات کشاورزی بر توسعه واحد کشاورزی ایفا می‌کند.

واژه‌های کلیدی: بیمه، نقش، محصولات کشاورزی، توسعه، واحد کشاورزی، تحلیل عاملی

مقدمه

تداوم روند افزایش تولید محصولات کشاورزی در کشور مستلزم حفظ سرمایه گذاری‌های انجام شده در این بخش است. وسعت جغرافیایی و تنوع اقلیمی کشور ایران ویژگی‌های خاصی را برای بخش کشاورزی به وجود آورده که ضمن فراهم آوردن فرصت‌های متنوع برای سرمایه‌گذاری‌های جدید، به طور طبیعی تهدیدهای مختلفی را نیز به همراه دارد. از جمله این تهدیدها عوامل خسارت‌زا و مخاطراتی است که تولید محصولات کشاورزی را با ریسک‌های فراوانی همراه می‌سازد. براساس گزارش فائو، از ۴۰ نوع سانحه طبیعی که در جهان ثبت شده است، ۳۱ نوع آن در ایران امکان وقوع دارد. بدین ترتیب کشور ما از نظر وقوع حوادث طبیعی جزء ۱۰ کشور بلا خیز دنیا محسوب می‌شود. از این رو، بیمه کشاورزی یکی از مهم‌ترین ساز و کارهای ایجاد امنیت در سرمایه‌گذاری‌های انجام شده و مقابله با ریسک‌های فراوانی است که سرمایه‌گذاری‌های این بخش را تهدید می‌کند. به بیان دیگر، مهم‌ترین ابزار برای تبدیل مدیریت بحران به مدیریت ریسک محسوب می‌شود (ترکمانی، ۱۳۸۳).

بخش کشاورزی در کشور ما از اهمیت استراتژیک برخوردار است و در طول تاریخ موجب تعادل در بسیاری از زیر مجموعه‌های اجتماعی و اقتصادی بوده است. امروزه این بخش به تنهایی بیش از یک چهارم تولید ناخالص داخلی را به خود اختصاص داده است و بعد از نفت که به هر صورت ضریب ماندگاری آن محدود است با پتانسیل نامحدود در سرزمین پهناور ایران ضامن بقا و تمامیت کشور تلقی می‌شود. با وجود کمبودهای فراوان، بخش کشاورزی سهم مهمی از صادرات غیرنفتی کشور را تامین و به طور متوسط بیش از ۲۶ درصد از صادرات غیرنفتی حاصل توان این بخش است. تنوع آب و هوا موجب شده تا تولید طیف وسیعی از محصولات کشاورزی در ایران در تمام طول سال امکان پذیر باشد. از نظر تصدی‌گری، بخش کشاورزی در بخش غیردولتی و خصوصی قرار می‌گیرد. حتی در دورانی که دولت مالک مطلق اکثر دارایی‌های کشور بوده است بخش کشاورزی از این قاعده انحصاری استثنا و کاملاً به صورت خانوادگی و خصوصی اداره می‌شده است. بخش کشاورزی تولید کننده مهم‌ترین نیاز جامعه یعنی مواد غذایی است و به دلیل توان خود اتکایی و وابستگی محدود به خارج از کشور در حاشیه امنیت کشور قرار می‌گیرد (ایثاری، ۱۳۹۰).

در طول ۲۰ سال گذشته شمار بلایای طبیعی ثبت شده در جهان تقریباً از ۲۰۰ به ۴۰۰ مورد در سال افزایش یافته است که این شمار روزافزون بلایای طبیعی، تولید در این بخش را به صورت فعالیتی همراه با ریسک در آورده است. ریسک در فعالیت‌های کشاورزی عبارت از شرایط ناپایداری است که تولید محصولات کشاورزی را به مخاطره می‌اندازد و باعث ایجاد خسارات مالی و احساس ناامنی در زندگی کشاورز می‌گردد. اگر چه ممکن است برای کنترل ریسک و میزان خطر پذیری محصولات کشاورزی راه‌های گوناگونی وجود داشته باشد، اما توجه به مدیریت ریسک یکی از بهترین شیوه‌ها در این زمینه است. یکی از اهرم‌های موثر در مدیریت ریسک انتقال مسئولیت ریسک به سازمان‌های دیگر است و در این راستا، بیمه ساز و کار مهمی به شمار می‌رود (پوراآتشی، ۱۳۹۰).

تولید در بخش کشاورزی تفاوت‌هایی با سایر زمینه‌های تولیدی و تجاری دارد که مهم‌ترین آنها اتکاء زیاد فعالیت‌های این بخش به طبیعت و مواجه شدن با طیف وسیعی از خطرات و حوادث طبیعی مانند سیل، تگرگ، سرما و گرما، آفات و امراض نباتی می‌باشد که فعالیت در این بخش را به فعالیتی پرخطر و توأم با ریسک تبدیل کرده است. مدیریت ریسک به عنوان یکی از شاخه‌های مهم علم مدیریت در سال‌های اخیر، کاربرد وسیعی یافته است. بی‌اطمینانی که در میزان تولید و قیمت و در نتیجه درآمد کشاورزان وجود دارد، بر اهمیت و ضرورت این علم در بخش کشاورزی افزوده است. غفلت از مدیریت ریسک به معنای بی‌توجهی به فرصت‌های بسیاری است که می‌تواند بخش کشاورزی را به اهداف توسعه خود نزدیک کند و بی‌توجهی

به این حوزه، احتمال وقوع حوادث و خطراتی که در ذات فعالیت‌های کشاورزی است و تهدید اختلال امور و یا توقف آنها را در پی دارد، جدی می‌سازد. یکی از شیوه‌های شناخته شده برای رویارویی با خطرها و کنترل ریسک، بیمه کردن محصولات است. صنعت بیمه، افزون بر این که تنگناها و دشواری‌های مادی کشاورزان را بهبود می‌بخشد، محیطی را برای سرمایه گذاری-های کلان افراد در بخش کشاورزی به وجود می‌آورد (یعقوبی و همکاران، ۱۳۸۶).

لذا بیمه کشاورزی فرآیند اقتصادی دوسویه‌ای است که طی آن قراردادی به منظور جبران خسارت احتمالی و با هدف نیل به امنیت غذایی فی مابین بهره بردار بخش کشاورزی و صندوق بیمه کشاورزی منعقد می‌گردد. بیمه محصولات کشاورزی در تئوری یک مکانیزم مشارکت در پذیرش ریسک است. اما عمل یک ابزار هزینه بر جهت انتقال ریسک از کشاورزان و تولیدکنندگان به بیمه گران دولتی یا خصوصی می‌باشد. بهترین شکل حمایت از تولید سیاست‌های بیمه‌ای می‌باشند. افزایش سرمایه گذاری و ثبات عمومی در اقتصاد کشور از طریق تثبیت درآمد کشاورزان در بخش کشاورزی، تغییر وضعیت از مدیریت بحران به مدیریت ریسک، افزایش بنیه مالی تولیدکنندگان خسارت دیده و باقی ماندن ایشان در چرخه اقتصادی، افزایش روحیه تعاون و کمک رسانی جمعی و کمک به شأن و منزلت تولیدکنندگان خسارت دیده و تغییر وضعیت از یارانه بگیر دولت به ایجاد حق قانونی، به عنوان مهم‌ترین مزایای بیمه محصولات کشاورزی محسوب می‌شوند (صندوق بیمه کشاورزی، ۱۳۹۱).

با توجه به نتیجه گیری انجام شده می‌توان گفت که نقش بیمه در توسعه محصولات کشاورزی بر روی کشاورزان ریسک گریز است. یک کشاورز ریسک گریز در صورتی که پوشش‌های بیمه‌ای مورد حفاظت قرار بگیرد و مانند آن است که در فعالیتی بدون ریسک به فعالیت می‌پردازند. و نقش دیگر آن در افزایش سرمایه گذاری در بخش کشاورزی است و همچنین در تامین نیروی انسانی برای بخش کشاورزی و گسترش تکنولوژی جدید در بخش کشاورزی می‌باشد. هدایت اعتبارات بخش کشاورزی در مسیر بیمه و ضابطه‌مند کردن پرداخت‌ها و کمک‌های بلاعوض از طریق ساز و کارهای بیمه‌ای می‌تواند علاوه بر توسعه و گسترش این گونه خدمات به کلیه فعالیت‌های بخش کشاورزی با پشتیبانی منابع مالی دولتی و مشارکت کشاورزان، خسارت-های وارده را به نحوی مطلوب جبران نماید (اندایش و علیزاده اصل، ۱۳۸۳).

روش تحقیق

بر این اساس پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر نحوه گردآوری اطلاعات، پژوهشی توصیفی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری این تحقیق کلیه کشاورزان شهرستان میاندوآب به تعداد (N=۳۰۰) می‌باشد که محصولات تولیدی خود را در سال زراعی ۱۴۰۱ در صندوق بیمه محصولات کشاورزی این شهرستان بیمه نموده‌اند می‌باشد. برای تعیین حجم نمونه در تحقیقات از روش‌های مختلفی استفاده می‌شود. روش متداول برای این کار استفاده از فرمول شارل کوکران است. برای تعیین حجم نمونه ساده ترین روش استفاده از فرمول کوکران می‌باشد. با توجه به مشخص بودن حجم جامعه، جهت برآورد حجم نمونه در این پژوهش از فرمول کوکران استفاده شد.

$$n = \frac{Nt^2pq}{Nd^2 + (t^2pq)}$$

$$n = \frac{300 \times 1.96^2 \times 0.5 \times 0.5}{300 \times 0.05^2 + 1.96^2 \times 0.5 \times 0.5} = 168$$

براساس فرمول نمونه گیری فوق، تعداد کل نمونه‌ها را ۱۶۸ نفر نشان می‌دهد که برای رفع اثرات پرسشنامه‌های گمشده و ناقص موارد پاسخ نداده شده توسط پاسخگویان بر روی نتایج پژوهش، به تعداد ۱۷۰ عدد افزایش داده شد. داده‌های تحقیق

حاضر با استفاده از پرسشنامه‌ای که توسط محقق تنظیم گشته و با فرضیات تطابق دارد جمع آوری شده است. پس از تنظیم پرسشنامه، روایی و پایایی آن مورد سنجش قرار گرفته و بعد از تایید آن اقدام به توزیع در بین نمونه‌ها گردیده است. پرسشنامه در شش بخش تنظیم شده است که در بخش نخست به بررسی نقش بیمه در افزایش تولید محصولات در بخش کشاورزی، در بخش دوم به بررسی نقش بیمه در افزایش اشتغال در بخش کشاورزی، در بخش سوم به بررسی نقش بیمه در سرمایه گذاری و توسعه واحدهای کشاورزی، در بخش چهارم به بررسی نقش بیمه در رابطه با افزایش سطح باغات، در بخش پنجم به بررسی نقش بیمه در آموزش کشاورزان در بخش کشاورزی، در بخش ششم پیرامون بررسی نقش بیمه در رابطه با افزایش کمی و کیفی محصولات کشاورزی پرداخته شده و نهایتاً ویژگی‌های فردی پاسخگویان پیرامون مسائلی همچون سن، شغل، مدرک تحصیلی و برخی سوالات پیرامون موضوع و ارتباط آن با شغل ایشان مورد بررسی قرار گرفته است. اطلاعات دقیق‌تر در خصوص اجزای پرسشنامه در جدول شماره (۱) آمده است.

جدول (۱) اجزاء پرسشنامه تحقیق

مفهوم	ابعاد	سوالات
بررسی نقش بیمه محصولات کشاورزی بر توسعه واحدهای کشاورزی	بیمه محصولات کشاورزی	۱۱-۱
	افزایش تولید محصولات در بخش کشاورزی	۱۷-۱۲
	افزایش اشتغال در بخش کشاورزی	۲۲-۱۸
	سرمایه گذاری و توسعه واحدهای کشاورزی	۳۲-۲۳
	افزایش سطح باغات	۴۱-۳۳
	آموزش کشاورزان در بخش کشاورزی	۴۷-۴۲
	افزایش کمی و کیفی محصولات کشاورزی	۵۶-۴۸

بعد از جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه‌ها، این اطلاعات مورد آنالیز آماری قرار گرفت و نتایج با یافته‌های سایر مطالعات پیشین مورد بحث قرار گرفت. روش‌های مختلفی برای بررسی اعتبار وسیله اندازه‌گیری وجود دارد که در این پژوهش برای اعتبار پرسشنامه‌ها از روش اعتبار محتوایی استفاده گردید. اعتبار محتوایی یک ابزار به میزان کفایت پوششی اشاره می‌نماید که محتوای مقیاس‌های بکار رفته در ابزار، تمامی ابعاد مربوط به موضوع مورد مطالعه را در بر گرفته و آنها را تبیین کند. تعیین اعتبار محتوا با قضاوت انجام می‌شود. چنین قضاوتی درباره اعتبار محتوا می‌تواند از سوی پژوهشگر صورت پذیرد یا بر عهده یک پانل قرار گیرد. اعتبار محتوایی پرسشنامه این پژوهش از هر دو راه دنبال گردید. در مورد اول، با تعریف دقیق هر یک از سازه‌های پژوهش، معیارهای سنجش هر سازه و مقیاس‌های آن، از اعتبار محتوایی پرسشنامه اطمینان حاصل شد. در بخش دوم، معیارها و مقیاس‌های هر سازه در اختیار افراد صاحب نظر (اساتید) قرار گرفت. هر یک از این افراد به صورت مستقل در مورد پوشش محتوایی معیارها و مقیاس‌ها اظهار نظر کرده و در مجموع، اعتبار محتوایی پرسشنامه را تأیید کردند. آمار استنباطی به محقق اجازه می‌دهد که از طریق تفسیر اطلاعات، استنتاج کرده تا بتواند تصمیم‌گیری کند. روش تحلیلی جهت بیان و بررسی رابطه بین متغیر و تأثیر آنها بر هم استفاده می‌شود (خاکی، ۱۳۸۴). در این تحقیق از روش تحلیل عاملی (Factor Analysis) جهت پی بردن به متغیرهای زیربنایی تحقیق یا تلخیص مجموعه‌ای از داده‌ها استفاده شد.

اولویت‌بندی عوامل تاثیرگذار در بیمه محصولات کشاورزی

همچنان که مشاهده می‌شود از بین عوامل عوامل تاثیرگذار در بیمه محصولات کشاورزی ذکر شده در جدول ۲- مشاهده می‌شود که گویه‌های "میزان حق بیمه دریافتی" با کسب ضریب تغییرات ($CV=0/31$) و گویه "بالا بودن ضریب خسارت محصولات کشاورزی" با ضریب تغییرات ($CV=0/34$) به ترتیب از اهمیت و ارزش بیشتری نسبت به سایر گویه‌ها برخوردار شدند و در طرف مقابل گویه "میزان سطح زیر کشت" با کسب ضریب تغییرات ($CV=0/46$) نسبت به سایر گویه‌ها از اهمیت و ارزش کمتری برخوردار شد.

اولویت‌بندی تاثیر نقش بیمه محصولات کشاورزی در افزایش تولید

همچنان که در جدول ۲- مشاهده می‌شود از بین عوامل تاثیرگذار بیمه محصولات کشاورزی در افزایش تولید گویه "ضمین درآمد کشاورز" با بدست آوردن ضریب تغییرات ($CV=0/342$) و همچنین گویه "پوشش درآمدی محصول" با ضریب تغییرات ($CV=0/40$) نسبت به سایر گویه‌ها به ترتیب از اهمیت و ارزش بیشتر و کمتری در تاثیر نقش بیمه در افزایش تولید محصولات کشاورزی برخوردار شدند.

جدول شماره (۲) اولویت‌بندی عوامل تاثیرگذار در بیمه محصولات کشاورزی

رتبه	ضریب تغییرات (CV)	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۱	۰/۳۱	۱/۱۹	۳/۷۶	میزان حق بیمه دریافتی
۲	۰/۳۴	۱/۲۱	۳/۵۲	بالا بودن ضریب خسارت محصولات کشاورزی
۳	۰/۳۶۲	۱/۲۱	۳/۳۴	هزینه‌ها و ارزش دریافتی حق بیمه
۴	۰/۳۶۷	۱/۳۳	۳/۶۲	نوسانات در قیمت مواد اولیه کشاورزی (کود و...)
۵	۰/۳۷۹	۱/۲۸	۳/۳۷	افزایش بنیه مالی تولیدکنندگان خسارت دیده و باقیماندن ایشان در چرخه اقتصادی
۶	۰/۳۷۹	۱/۲۴	۳/۲۷	میزان آگاهی از بیمه
۷	۰/۳۹	۱/۲۳	۳/۱۴	افزایش سرمایه‌گذاری و ثبات عمومی در اقتصاد کشور از طریق تثبیت درآمد کشاورزان
۸	۰/۴۱	۱/۲۸	۳/۰۸	منصفانه بودن غرامت دریافتی
۹	۰/۴۳	۱/۳۴	۳/۰۸	نحوه عقد قرارداد
۱۰	۰/۴۴	۱/۴۱	۳/۱۷	تغییر وضعیت از مدیریت بحران به مدیریت ریسک
۱۱	۰/۴۶	۱/۳۸	۲/۹۴	سطح زیر کشت
	۳/۲۹			میانگین کل

تیف لیگرت (۱= خیلی کم، ۲= کم، ۳= متوسط، ۴= زیاد و ۵= خیلی زیاد)

جدول شماره (۳) اولویت‌بندی تاثیر نقش بیمه محصولات کشاورزی در افزایش تولید

رتبه	ضریب تغییرات (CV)	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۱	۰/۳۴۲	۱/۲۰	۳/۵۰	تضمین درآمد کشاورز
۲	۰/۳۴۹	۱/۱۸	۳/۳۸	تأمین و محافظت از درآمد
۳	۰/۳۶	۱/۱۹	۳/۳۰	پوشش بخش یکنواختی از توزیع ریسک درآمد
۴	۰/۳۸۴	۱/۲۶	۳/۲۸	کاهش سالانه‌ی نوسانات درآمدی
۵	۰/۳۸۶	۱/۳۶	۳/۵۲	بی‌ثبات بودن قیمت محصولات کشاورزی
۶	۰/۴۰	۱/۲۸	۳/۱۵	پوشش درآمدی محصول
۳/۳۵				میانگین کل

طیف لیکرت (۱= خیلی کم، ۲= کم، ۳= متوسط، ۴= زیاد و ۵= خیلی زیاد)

اولویت‌بندی تاثیر نقش بیمه محصولات کشاورزی در افزایش اشتغال

همچنان که در جدول ۴- مشاهده می‌شود از بین عوامل تاثیرگذار بیمه محصولات کشاورزی در افزایش اشتغال گویه "ایجاد و افزایش تشکلهای صنفی تولیدی" با بدست آوردن ضریب تغییرات (CV=۰/۳۶) از اهمیت و ارزش بیشتری نسبت به سایر گویه‌ها برخوردار شد، و همچنین گویه "افزایش روحیه تعاون و کمک رسانی جمعی" با ضریب تغییرات (CV= ۰/۴۰۲) نسبت به سایر گویه‌ها از اهمیت و ارزش کمتری در افزایش اشتغال بخش کشاورزی برخوردار شد.

جدول شماره (۴) اولویت‌بندی تاثیر نقش بیمه محصولات کشاورزی در افزایش اشتغال

رتبه	ضریب تغییرات (CV)	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۱	۰/۳۶	۱/۲۵	۳/۳۸	ایجاد و افزایش تشکلهای صنفی تولیدی
۲	۰/۳۸۳	۱/۲۰	۳/۶۶	کمک به شأن و منزلت تولیدکنندگان خسارت دیده
۳	۰/۳۸۹	۱/۲۲	۳/۱۳	تغییر وضعیت از اعانه بگیردولت به ایجادحق
۴	۰/۴۰۱	۱/۳۷	۳/۴۱	وجود انواع تعاونی‌های مختلف تولیدی در سطح کشور
۵	۰/۴۰۲	۱/۲۸	۳/۱۸	افزایش روحیه تعاون و کمک رسانی جمعی
۳/۳۵				میانگین کل

طیف لیکرت (۱= خیلی کم، ۲= کم، ۳= متوسط، ۴= زیاد و ۵= خیلی زیاد)

اولویت‌بندی تاثیر نقش بیمه محصولات کشاورزی در سرمایه‌گذاری و توسعه واحدهای کشاورزی

در جدول ۵- می‌توان مشاهده کرد که مهم‌ترین عامل نقش بیمه محصولات کشاورزی در سرمایه‌گذاری و توسعه واحدهای کشاورزی شامل گویه‌های "بهبود موقعیت اعتباری کشاورزان" با ضریب تغییرات ($CV=0/32$) و گویه "پذیرش و استفاده از نوآوری‌های نوین" با ضریب تغییرات ($CV=0/33$) می‌باشد و همچنین گویه "تخفیف بیشتر به کشاورزان" با کسب ضریب تغییرات ($CV=0/407$) نسبت به سایر عوامل از اهمیت و ارزش کمتری در سرمایه‌گذاری و توسعه واحدهای کشاورزی برخوردار شد.

اولویت‌بندی تاثیر نقش بیمه محصولات کشاورزی در افزایش کمی و کیفی محصولات کشاورزی

نتایج جدول ۶- نشان می‌دهد که از بین عوامل تاثیرگذار بیمه محصولات کشاورزی در افزایش کمی و کیفی محصولات کشاورزی گویه "جلوگیری از نابودی و هدر رفتن محصولات" با بدست آوردن ضریب تغییرات ($CV=0/355$) از اهمیت و ارزش بیشتری نسبت به سایر گویه‌ها برخوردار شد، و همچنین گویه "کنترل آفات و بیماری‌ها بخصوص در بخش بیمه دام" با ضریب تغییرات ($CV=0/408$) نسبت به سایر گویه‌ها از اهمیت کمتری در افزایش کمی و کیفی محصولات کشاورزی برخوردار شد.

جدول شماره (۷) اولویت‌بندی تاثیر نقش بیمه کشاورزی در سرمایه‌گذاری و توسعه واحدهای کشاورزی

رتبه	ضریب تغییرات (CV)	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۱	۰/۳۲	۱/۱۴	۳/۵۳	بهبود موقعیت اعتباری کشاورزان
۲	۰/۳۳	۱/۱۵	۳/۴۲	پذیرش و استفاده از نوآوری‌های نوین
۳	۰/۳۴	۱/۱۵	۳/۳۴	استفاده از روش‌های اصلاح شده کشاورزی
۴	۰/۳۵	۱/۲۱	۳/۳۹	نامشخص بودن سیاست‌های دولت در قبال برخی محصولات
۵	۰/۳۸۰	۱/۳۶	۳/۵۷	ایجاد انگیزه‌های مناسب در کشاورزان
۶	۰/۳۸۴	۱/۳۰	۳/۳۸	فراهم آوردن زمینه دسترسی به اعتبارات بانکی
۷	۰/۳۹	۱/۳۱	۳/۲۸	به حداقل رساندن بی‌ثباتی برخاسته از خسارت
۸	۰/۴۰۰	۱/۲۷	۳/۱۷	زمینه ساز سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی
۹	۰/۴۰۶	۱/۲۹	۳/۱۷	ارائه یارانه
۱۰	۰/۴۰۷	۱/۲۵	۳/۰۷	تخفیف بیشتر به کشاورزان
۳/۳۳				میانگین کل

طیف لیکرت (۱= خیلی کم، ۲= کم، ۳= متوسط، ۴= زیاد و ۵= خیلی زیاد)

جدول شماره (۸) اولویت‌بندی تاثیر نقش بیمه کشاورزی در افزایش کمی و کیفی محصولات کشاورزی

رتبه	ضریب تغییرات (CV)	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۱	۰/۳۵۵	۱/۲۸	۳/۶۰	جلوگیری از نابودی و هدر رفتن محصولات
۲	۰/۳۵۸	۱/۲۴	۳/۴۶	حذف محصولات غیر اقتصادی از چرخه تولید
۳	۰/۳۶۳	۱/۲۹	۳/۵۵	کمک به فراهم سازی شرایط توسعه پایدار کشاورزی
۴	۰/۳۶۶	۱/۲۶	۳/۴۴	کمک به تولید محصولات استراتژیک
۵	۰/۴۰۵	۱/۳۵	۳/۳۳	خودکفایی در تولیدات کشاورزی
۶	۰/۴۰۸	۱/۲۷	۳/۱۱	کنترل آفات و بیماری‌ها بخصوص در بخش بیمه دام
۳/۴۱				میانگین کل

طیف لیکرت (۱= خیلی کم، ۲= کم، ۳= متوسط، ۴= زیاد و ۵= خیلی زیاد)

اولویت‌بندی تاثیر نقش بیمه محصولات کشاورزی در افزایش باغات

همچنان که مشاهده می‌شود از بین عوامل تاثیر گذار بیمه محصولات کشاورزی در افزایش باغات در جدول ۹- مشاهده می‌شود که گویه‌های "ارزیابی به موقع وجبران خسارت‌های وارده با توجه به توسعه کارگزاری‌ها" با کسب ضریب تغییرات (CV=۰/۳۳) و گویه "گرامت‌های پرداختی صندوق بیمه کشاورزی" با ضریب تغییرات (CV=۰/۳۵) به ترتیب از اهمیت و ارزش بیشتری نسبت به سایر گویه‌ها در افزایش باغات کشاورزی برخوردار شدند و در طرف مقابل گویه "افزایش تعهد بیمه گر" با کسب ضریب تغییرات (CV=۰/۴۴) نسبت به سایر گویه‌ها از اهمیت و ارزش کمتری برخوردار شد.

جدول شماره (۹) اولویت‌بندی تاثیر نقش بیمه محصولات کشاورزی در افزایش باغات

رتبه	ضریب تغییرات (CV)	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۱	۰/۳۳	۱/۲۲	۳/۶۴	ارزیابی به موقع وجبران خسارتهای وارده با توجه به توسعه کارگزاریها
۲	۰/۳۵	۱/۲۳	۳/۴۵	گرامتهای پرداختی صندوق بیمه کشاورزی
۳	۰/۳۶	۱/۲۱	۳/۳۵	توسعه مناطق اجرایی
۴	۰/۳۷۴	۱/۳۰	۳/۴۷	تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی
۵	۰/۳۷۸	۱/۲۵	۳/۳۰	افزایش تعهد دولت در پرداخت حق بیمه‌ها در محصولات استراتژیک
۶	۰/۳۷۸	۱/۲۵	۳/۳۰	افزایش امور تبلیغاتی و فرهنگ سازی در زمینه پذیرش بیمه کشاورزی
۷	۰/۳۸	۱/۳۰	۳/۳۴	توسعه موارد بیمه ای
۸	۰/۴۰	۱/۳۷	۳/۳۷	تنوع تعرفه های بیمه ای
۹	۰/۴۴	۱/۳۹	۳/۱۴	افزایش تعهد بیمه گر
۳/۳۷				میانگین کل

طیف لیکرت (۱= خیلی کم، ۲= کم، ۳= متوسط، ۴= زیاد و ۵= خیلی زیاد)

اولویت‌بندی تاثیر نقش بیمه محصولات کشاورزی در آموزش کشاورزان در بخش کشاورزی

از یافته‌های جدول ۱۰ می‌توان مشاهده کرد که مهم‌ترین عامل نقش بیمه محصولات کشاورزی در آموزش کشاورزان شامل گویه‌های "ایجاد نظام‌های مشاوره‌ای و یا ترویجی" با ضریب تغییرات ($CV=0/32$) و گویه "آگاه‌سازی کشاورزان" با ضریب تغییرات ($CV=0/36$) می‌باشد و همچنین گویه "استفاده از نشریات و مجلات آموزشی - ترویجی" با کسب ضریب تغییرات ($CV=0/44$) نسبت به سایر عوامل از اهمیت و ارزش کمتری در آموزش کشاورزان در بخش کشاورزی برخوردار شد.

جدول شماره (۱۰) اولویت‌بندی تاثیر نقش بیمه محصولات کشاورزی در آموزش کشاورزان در بخش کشاورزی

رتبه	ضریب تغییرات (CV)	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۱	۰/۳۲	۱/۱۵	۳/۵۶	ایجاد نظام‌های مشاوره‌ای و یا ترویجی
۲	۰/۳۶۰	۱/۲۵	۳/۴۷	آگاه‌سازی کشاورزان
۳	۰/۳۶۳	۱/۲۲	۳/۳۶	شرکت در کلاس‌های آموزشی - ترویجی
۴	۰/۳۶۸	۱/۲۸	۳/۴۷	بازدید از باغ‌های نمونه تحت پوشش بیمه
۵	۰/۳۹	۱/۲۶	۳/۲۰	تماس با مروجان و کارشناسان بیمه محصولات
۶	۰/۴۱	۱/۳۲	۳/۱۵	استفاده از فیلم‌های آموزشی ویدیویی
۷	۰/۴۲	۱/۳۳	۳/۱۶	بکارگیری سیاست‌های بیمه‌ای توسط دولت
۸	۰/۴۳	۱/۳۴	۳/۱۰	برگزاری کارگاه‌های آموزشی در خصوص بیمه محصولات
۹	۰/۴۴	۱/۳۹	۳/۱۵	استفاده از نشریات و مجلات آموزشی - ترویجی
۳/۲۹				میانگین کل

طیف لیکرت (۱= خیلی کم، ۲= کم، ۳= متوسط، ۴= زیاد و ۵= خیلی زیاد)

آمار تحلیلی

علاوه بر مسائل فوق، در تحقیق حاضر، از روش‌های آماری، استنباطی به تحلیل و آزمون فرضیه‌ها و شناسایی چگونگی روابط بین متغیرها بر اساس فرضیه‌های تحقیق پرداخته شده است که در این تحقیق از تحلیل عاملی برای دسته‌بندی داده‌ها در این زمینه به شرح زیر استفاده گردید. تحلیل عاملی می‌تواند با هدف‌های متفاوتی انجام شود. در این تحقیق، از تحلیل عاملی اکتشافی با رویکرد تلخیص داده‌ها، استفاده شده است تا هم متغیرهای تاثیرگذار بر بیمه محصولات کشاورزی مشخص شود و هم مقدار واریانس تبیین شده توسط هر کدام از متغیرها در قالب‌های دسته‌بندی شده به دست آید.

تعیین و تشخیص مناسب بودن داده‌ها با استفاده از آزمون‌های KMO و بارتلت

هدف این گونه تحلیل، تبیین تعداد زیادی از متغیرها در تعداد محدودی عامل، بر اساس یک ساختار اصلی و در قالب مؤلفه‌های مشخص است که به منظور مناسب بودن داده‌های جمع‌آوری شده از طریق آزمون‌های آماری KMO استفاده شد. مقدار KMO بین ۰ و ۱ نوسان دارد و هر گاه مقدار آن از ۰/۶۰ بزرگ‌تر باشد نشان دهنده تناسب همبستگی‌های موجود در بین داده‌ها برای تحلیل عاملی است. از سوی دیگر برای اطمینان از تناسب داده‌ها برای تحلیل عاملی و اثبات عدم صفر بودن ماتریس همبستگی از آزمون بارتلت استفاده شد (کلانتری، ۱۳۸۹).

اولین تصمیم در به کارگیری تحلیل عاملی محاسبه ماتریس همبستگی از تمام متغیرهاست که در تحلیل وارد می‌شوند (کلانتری، ۱۳۸۹). بر اساس نتایج به دست آمده مشخص شد که ۲۶ متغیر به علت معنی‌دار نبودن همبستگی آنها با دیگر متغیرها، از تحلیل حذف گردیدند و ۵۶ گویه به ۳۰ گویه تقلیل یافتند. به منظور ارزشیابی ماتریس همبستگی و تشخیص مناسب بودن داده‌ها برای تحلیل عاملی از دو شاخص KMO و آزمون بارتلت استفاده شد. جدول شماره ۴-۲۰ مقدار KMO و نتیجه آزمون بارتلت را نشان می‌دهد. معنی‌داری آزمون بارتلت در سطح ۹۹ درصد و مقدار مناسب شاخص KMO، نشان می‌دهد که ماتریس همبستگی داده‌ها در جامعه صفر نیست. بنابراین عمل عامل‌یابی قابل توجیه است.

جدول شماره (۱۱) آزمون‌های KMO و بارتلت برای تعیین تناسب داده‌ها جهت تحلیل عاملی

نوع آزمون	مقدار	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
آزمون KMO	۰/۶۸۸	-	-
آزمون بارتلت	۳۵۹۶/۴۰	۱۵۴۰	۰/۰۰۰

جدول ۱۲- عامل‌ها و گویه‌های مربوط به هر یک از متغیرهای بیمه محصولات کشاورزی با میزان ضرایب آنها

نام عامل	گویه‌ها	ضرایب
فراهم کردن تسهیلات آموزشی و اعتباری	منصفانه بودن غرامت دریافتی	۰/۵۷
	نوسانات در قیمت مواد اولیه کشاورزی (کود و...)	۰/۵۲
	فراهم آوردن زمینه دسترسی به اعتبارات بانکی	۰/۵۵
	تخفیف بیشتر به کشاورزان	۰/۵۵
	تنوع تعرفه‌های بیمه‌ای	۰/۶۲
	تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی	۰/۶۰
	خودکفایی در تولیدات کشاورزی	۰/۵۲
	استفاده از فیلم‌های آموزشی ویدیویی	۰/۶۰
	استفاده از نشریات و مجلات آموزشی - ترویجی	۰/۷۱
بهبود درآمد	افزایش بنیه مالی تولیدکنندگان خسارت دیده و باقیماندن ایشان در چرخه اقتصادی	۰/۵۶
	بالا بودن ضریب خسارت محصولات کشاورزی	۰/۵۴
	میزان آگاهی از بیمه	۰/۵۹
	پوشش درآمدی محصول	۰/۵۲
	کاهش سالانه‌ی نوسانات درآمدی	۰/۵۲
بهبود سرمایه‌گذاری و تولید اقتصادی	افزایش سرمایه‌گذاری و ثبات عمومی در اقتصاد کشور از طریق تثبیت درآمد کشاورزان	۰/۵۳
	تغییر وضعیت از مدیریت بحران به مدیریت ریسک	۰/۶۴
	نحوه عقد قرارداد	۰/۵۳
	پوشش بخش یکنواختی از توزیع ریسک درآمد	۰/۶۰
	تغییر وضعیت از اعانه بگیردولت به ایجاد حق	۰/۵۱

۰/۵۷	به حداقل رساندن بی ثباتی برخاسته از خسارت	
۰/۶۱	حذف محصولات غیر اقتصادی از چرخه تولید	بهبود تولید از طریق مشاوره
۰/۵۲	کمک به تولید محصولات استراتژیک	
۰/۵۶	جلوگیری از نابودی و هدر رفتن محصولات	
۰/۵۷	ایجاد نظام‌های مشاوره‌ای و یا ترویجی	
۰/۵۰	شرکت در کلاس‌های آموزشی - ترویجی	
۰/۵۶	زمینه ساز سرمایه گذاری در بخش کشاورزی	گسترش خدمات ترویجی
۰/۵۰	استفاده از روش‌های اصلاح شده کشاورزی	
۰/۵۲	بازدید از باغ‌های نمونه تحت پوشش بیمه	
۰/۶۸	وجود انواع تعاونی‌های مختلف تولیدی در سطح کشور	بهبود اشتغال
۰/۵۳	توسعه مناطق اجرایی	

ماخذ یافته‌های تحقیق

نتیجه گیری

نتایج حاصل از تحلیل عاملی نقش بیمه محصولات کشاورزی بر توسعه واحد کشاورزی شهرستان میان‌دوآب نشان داد که شش عامل (فراهم کردن تسهیلات آموزشی و اعتباری، بهبود درآمد، بهبود سرمایه گذاری و اقتصادی کردن تولید، بهبود تولید از طریق مشاوره، گسترش خدمات ترویجی، بهبود اشتغال) در مجموع ۴۵/۵۹ درصد از کل واریانس را تبیین می‌کنند که با توجه به این یافته‌ها شکل ۱-۵ به عنوان مدل میدانی تحقیق پیشنهاد می‌شود. عامل اول با توجه به ماهیت متغیرهای سازنده‌ای مانند (منصفانه بودن غرامت دریافتی، استفاده از نشریات و مجلات آموزشی ترویجی، فراهم آوردن زمینه دسترسی به اعتبارات بانکی، تخفیف بیشتر به کشاورزان، تنوع تعرفه‌های بیمه‌ای، تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی، خودکفایی در تولیدات کشاورزی، نوسانات در قیمت مواد اولیه کشاورزی (کود و سم و...)، استفاده از فیلم‌های آموزشی ویدیویی) به نام عامل فراهم کردن تسهیلات آموزشی و اعتباری بیشترین درصد واریانس (۱۰/۷۲) را تبیین می‌کند. آموزش زیربنای توسعه و پیشرفت می‌باشد و یکی از موارد خودکفایی در افزایش بهره‌وری است. البته آن دسته از آموخته‌هایی که دارای قابلیت اجرایی باشند. بحث در این است که روش‌های مناسب را بایستی در هم آمیخت و آنها را توأمأ به کار گرفت که بیشترین تأثیر در آگاه کردن، برانگیختن، ایجاد انگیزه کردن، آموختن و انتقال دادن دانش و مهارت‌ها به گروه کثیری از کشاورزان با صرف کمترین بودجه ممکن را داشته باشد. این آموزش‌ها و فنون برای افزایش تولید درآمد، رفاه حال بیمه شده‌گان و کشاورزان است، که این امر مهم بر عهده ترویج می‌باشد. ترویج یک نوع خدمت یا سیستم که از طریق آموزش، کشاورزان را کمک می‌کند تا روش‌ها و فنون کشاورزی خود را اصلاح کنند، بهره‌وری و درآمد خویش را بالا ببرند، و سطح زندگی خود را بهبود بخشند، و استاندارد زندگی روستایی را ارتقاء دهند. که این امر در راستای نظرات مطالعات ترکمانی و نیکویی (۱۳۸۶) بوده است. عامل دوم با توجه به ماهیت متغیرهای سازنده‌ای مانند (افزایش بنیه مالی تولیدکنندگان خسارت دیده و باقیماندن ایشان در چرخه اقتصادی، بالا بودن ضریب خسارت محصولات کشاورزی، میزان آگاهی از بیمه، کاهش سالانه‌ی نوسانات درآمدی، پوشش درآمدی محصول) به نام عامل بهبود درآمد ۸/۷۰ درصد از کل واریانس را تبیین می‌کند. امروزه بیمه، یکی از موضوعات اصلی در برنامه توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور است. زیرا پیشرفت بیمه با پیشرفت اقتصادی و اجتماعی کشور ارتباط مستقیم

دارد و در مقابل بهبود وضع اقتصادی و گسترش سرمایه‌گذاری، موجب پیشرفت صنعت بیمه می‌شود، در نتیجه، پیشرفت بیمه موجب بهبود درآمد و رونق اقتصادی تولیدکنندگان بخش‌های مختلف کشاورزی می‌گردد. در میان بخش‌های مختلف اقتصادی، بخش کشاورزی همواره با ریسک همراه است، لذا بیمه از طریق تاثیرات متعدد خود، می‌تواند باعث پیشرفت مطلوب بخش روستایی چه در سطح خرد و چه در سطح کلان و نیز توسعه هماهنگ کلیه بخش‌ها گردد. دستیابی به این اثر توسط نظام بیمه محصولات کشاورزی از طریق توزیع ریسک و خطرات احتمالی و حذف و رفع پاره‌ای از این عدم اطمینان‌ها در صورتی میسر می‌شود که از یک طرف عرضه و تقاضای بیمه متناسب باشد و از طرف دیگر برنامه‌های بیمه نیز از کارآیی بالایی برخوردار بوده و از نظر مالی متکی به خود باشد. که پیش از این در تحقیقات صفوی زاده و قنبری (۱۳۹۲)، زولاف و همکاران (Zulaf et al., 2010) و ادوارز (Edwards, 2009) به آنها اشاره شده است. عامل سوم با توجه به ماهیت متغیرهای سازه‌ای مانند (افزایش سرمایه‌گذاری و ثبات عمومی در اقتصاد کشور از طریق تثبیت درآمد کشاورزان، تغییر وضعیت از مدیریت بحران به مدیریت ریسک، نحوه عقد قرارداد، به حداقل رساندن بی‌ثباتی برخاسته از خسارت، تغییر وضعیت از اعانه بگیر دولت به ایجاد حق، پوشش یکنواختی از توزیع ریسک درآمد) به نام عامل بهبود سرمایه‌گذاری و اقتصادی کردن تولید، ۸/۳۳ درصد واریانس را تبیین می‌کند. نقش دیگر بیمه محصولات کشاورزی در افزایش سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی است، باید توجه داشت که هزینه‌های اقتصادی ریسک محدود به خسارت غیرمنتظره ناشی از آن نیست. وجود ریسک بوجود آمدن فضای عدم اطمینان می‌شود و این برای تاثیرگذاری بر قیمت‌های سایه‌ای، هزینه‌های نامرئی اضافی را بر کل اقتصاد، به طور اعم و بر بخش کشاورزی به طور اخص تحمیل می‌کند. ریسک و به تبع آن عدم اطمینان با بالا بردن نااطمینانی و در نتیجه کاهش نرخ بهره‌وری انتظاری موجب پایین آمدن بهره‌وری نهایی سرمایه گذشته و بر تخصیص سرمایه‌ها بین فعالیت‌های مختلف اثر می‌گذارد. افزایش هدفمند میزان تسهیلات سرمایه‌ای بانک‌ها بویژه از نوع ارزان قیمت می‌تواند موجب بهبود سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی باشد. نتایج این پژوهش با نتایج تحقیق همتی (۱۳۸۴) همسو می‌باشد. عامل چهارم با توجه به ماهیت متغیرهای سازه‌ای مانند (حذف محصولات غیر اقتصادی از چرخه تولید، جلوگیری از نابودی و هدر رفتن محصولات، ایجاد نظام‌های مشاوره‌ای و یا ترویجی، شرکت در کلاس‌های آموزشی - ترویجی، کمک به تولید محصولات استراتژیک) به نام عامل بهبود تولید از طریق مشاوره، ۶/۷۵ درصد واریانس را تبیین می‌کند. توسعه بخش کشاورزی و افزایش بهره‌وری منابع تولید در این بخش نیازمند افزایش دائمی سطح دانش و مهارت مدیران واحدهای بهره‌بردار و تولید کنندگان کشاورزی است. با توجه به این که مدیریت واحدهای بهره‌بردار عمده‌تأ سنتی و غیر تجاری در اختیار روستائیان می‌باشد بهبود راندمان تولید، کاهش ضایعات و افزایش کیفیت تولید با چالش‌هایی مواجه است. وجود گروه قابل توجهی از متخصصین جویای کار در رشته‌های مختلف کشاورزی از یک سو و نیاز مبرم بخش به کارشناس تخصصی موضوعی به منظور مدیریت فنی واحدهای بهره‌بردار اعم از زراعی، باغی، دامی و صنایع تبدیلی و تکمیلی ایجاب می‌نماید به منظور توسعه منابع انسانی بخش که به اعتقاد صاحب نظران توسعه و مجریان و برنامه ریزانی که شعار توسعه دانش محور را مورد توجه جدی قرار داده می‌تواند راه‌گشای بهره‌بردار بهینه از منابع کشاورزی کشور باشد. همچنین می‌توان با جذب نیروی متخصص جویای کار در واحدهای بهره‌بردار به عنوان مشاور و مدیر مزرعه با استفاده از عنصر بهره‌وری منابع تولید و سرمایه انسانی برای توسعه بخش کشاورزی اقدام نمود. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیق مطالعات محمودی (۱۳۸۴) در یک راستا قرار دارد. و همچنین با نتایج تحقیق قربانی و مجرد (۱۳۸۵) همسو نیست.

عامل پنجم با توجه به ماهیت متغیرهای سازنده‌ای مانند (بازدید از باغ‌های نمونه تحت پوشش بیمه، استفاده از روش‌های اصلاح شده کشاورزی، زمینه ساز سرمایه گذاری در بخش کشاورزی) به نام عامل گسترش خدمات ترویجی ۶/۳۸ درصد واریانس را تبیین می‌کند. اختلاف عملکرد کشاورزان نمونه هر ساله در وزارت جهاد کشاورزی موید این قضیه است که فاصله عمیقی بین حداکثر و حداقل تولید در واحدهای بهره بردار وجود دارد و توده وسیعی از بهره‌داران بخش، از دانش و تکنولوژی مناسب برخوردار نمی‌باشند. یکی از راه‌های رفع این نواقص استفاده از خدمات مشاوره‌ای فنی و مهندسی فارغ التحصیلان کشاورزی می‌باشد که در عضویت سازمان نظام مهندسی کشاورزی بوده و از طریق آن سازمان رتبه بندی شده و صلاحیت فنی و علمی آنان مورد تایید سازمان متبوع قرار گرفته است. نتایج این تحقیق با نتایج مطالعات ترکمانی و نیکویی (۱۳۸۶) در یک راستا قرار دارد.

پیشنهادات

۱. برای پذیرش بیشتر بیمه توسط کشاورزان، توصیه می‌شود از سیاست‌های بیمه‌ای نظیر تنوع پوشش بیمه‌ای، متناسب بودن و عادلانه بودن حق بیمه با بیمه نامه، پرداخت غرامت به موقع به کشاورزان بیمه گذار خسارت دپده بیشتر مورد توجه قرارگیرد.
۲. با ارزیابی دقیق خسارات وارده و پرداخت عادلانه خسارت به آسیب دیدگان تاثیر مثبتی بر روند ادامه همکاری کشاورزان با صندوق بیمه کشاورزی فراهم شود.
۳. به منظور حمایت به هنگام از کشاورزان خسارت دیده در برابر عوامل قهری و با هدف کمک به بهبود درآمد، افزایش پس انداز و متعاقب آن افزایش سرمایه گذاری‌های جدید در عرصه تولید، ضروری است هر چه سریع‌تر طرح جامع بیمه محصولات کشاورزی که به دلیل بار مالی ناشی از اجراء آن تاکنون مسکوت مانده است از سوی مراکز تصمیم گیری تصویب و ابلاغ گردد.
۴. جهت بهبود موقعیت اعتباری کشاورزان باید آگاهی‌های عمومی آنان را نسبت به بیمه بالا برد، بیمه‌گذاران فعلی را حفظ کرد، درکی اساسی از نقش حیاتی بیمه کشاورزی در تأمین امنیت سرمایه‌گذاری در این بخش ایجاد کرد و انگیزه لازم را در کشاورزان به وجود آورد.

منابع

۱. احمدی، م. (۱۳۷۸). بررسی عوامل مؤثر بر عضویت کشاورزی در تعاونیهای تولید روستایی در قالب الگوی انتشار نوآوریها. پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس.
۲. ازکیا، م. (۱۳۸۳). جامعه شناسی توسعه و توسعه نیافتگی روستایی ایران. تهران: اطلاعات.
۱. اسدی، ع. حسن پور، ب. و تقوی، م. (۱۳۹۱). نقش بیمه در توسعه پایدار محصولات کشاورزی استان کهگیلویه و بویراحمد، اولین کنفرانس ملی راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار، تهران، وزارت کشور.
۳. اسماعیل پور، ن. (۱۳۸۰). آشنایی با بیمه و انواع آن. تهران، معاونت ترویج و مشارکت مردمی.
۴. افشین، ف. (۱۳۸۳). راهکارهای رویارویی با خطرات تهدیدکننده واحدهای تولیدی کشاورزی از دیدگاه مدیریت ریسک. فصلنامه پژوهشی صندوق بیمه محصولات کشاورزی. شماره ۲.

۵. امینی، الف. و رضانی، م. (۱۳۸۰). بیمه محصولات کشاورزی، راهکاری اجتناب ناپذیر برای دستیابی به هدفهای توسعه، مجموعه مقالات همایش بیمه کشاورزی، توسعه و امنیت سرمایه‌گذاری، بانک کشاورزی ایران، تهران، ۱۴۱-۱۵۷.
۶. امینی، ر. (۱۳۹۰). بررسی نقش بیمه و ریسک در اقتصاد کشاورزی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده کشاورزی دانشگاه اصفهان.
۷. اندایش، ی. و علیزاده اصل، ح. (۱۳۸۳). تحلیل ساختاری پیوندهای پسین و پیشین بیمه با زیر بخشهای کشاورزی در ایران. مجموعه مقالات دومین همایش علمی بیمه کشاورزی توسعه و امنیت سرمایه‌گذاری، صندوق بیمه محصولات کشاورزی، تهران.
۸. ایثاری، ب. (۱۳۹۰). کاربرد مدیریت ریسک در کشاورزی الگوی ایران. ارائه شده به اولین سمینار توسعه کشاورزی.
۹. ایروانی، ه.، واحدی، م.، کلانتری، خ.، موحد محمدی، ح. (۱۳۸۵). عوامل موثر بر پذیرش بیمه گندم در شهرستان تفرش، علوم کشاورزی ایران، جلد ۲-۳۷، شماره ۱، صص ۱۳۷-۱۴۴.
۱۰. آذر، ع و مومنی، م. (۱۳۸۱). آمار و کاربرد آن در مدیریت. جلد ۱، تهران، انتشارات سمت.
۱۱. آسایش، ح. (۱۳۸۰). کارگاه برنامه ریزی روستایی، دانشگاه پیام نور، تهران.
۱۲. بازرگان، ع.، سرمد، ز.، و حجازی، الف. (۱۳۸۵). روشهای تحقیق در علوم رفتاری، تهران: انتشارات آگاه.
۱۳. بهرامی، ع. و آگهی، ح. (۱۳۸۴). مدیریت ریسک در مزارع کشاورزی. فصلنامه پژوهشی بیمه و کشاورزی،
۱۴. بیطرف، ل. (۱۳۷۸). آمار و جداول اداره تحقیقات، برنامه ریزی و بررسی های اقتصادی بانک کشاورزی. تهران، بانک کشاورزی.
۱۵. پورآتشی، م. (۱۳۹۰). نقش بیمه محصولات کشاورزی در مدیریت ریسک، اولین کنفرانس ملی هواشناسی و مدیریت آب کشاورزی، دانشگاه تهران.
۱۶. پیشرو، ح.، عزیز، پ. (۱۳۸۸). توسعه کشاورزی پایدار از طریق پایدار سازی درآمد های کشاورزی، فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیای انسانی، سال اول، شماره چهارم.
۱۷. ترکمانی، ج. (۱۳۷۷). تأثیر بیمه بر کاهش ریسک گندم کاران، جلد اول. تهران: مؤسسه پژوهشهای برنامه ریزی و اقتصاد کشاورزی.
۱۸. همتی، ع. (۱۳۸۴). نقش بیمه محصولات کشاورزی در توسعه بخش کشاورزی: موانع و راهکارها، فصل نامه صنعت، سال بیستم، شماره ۴.
۱۹. یزدان پناه، م.، زمانی، غ و رضایی مقدم، ک. (۱۳۸۸). رضامندی کشاورزان از بیمه محصولات کشاورزی: کاربرد تحلیل مسیر. اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال هفدهم، شماره ۶۶.
۲۰. یعقوبی، ا.، چیذری، م. و فعلی، س. (۱۳۸۹). مخاطره‌های کشت گندم و نقش بیمه از دیدگاه گندمکاران؛ مطالعه موردی شهرستان تفرش. فصلنامه بیمه و کشاورزی، سال چهارم، شماره ۱۳ و ۱۴.

۲۱. یعقوبی، الف. چیدری، م. و فعلی، س. (۱۳۸۶). بیمه محصولات کشاورزی: راهکاری مناسب در مدیریت ریسک.

ششمین کنفرانس اقتصاد کشاورزی ایران، مشهد، انجمن اقتصاد کشاورزی ایران، دانشگاه فردوسی مشهد.

1. Abourizk, S. (2002). Risk and uncertainty in construction. Available at: <http://www.construction.ualberta.ca/papers.htm>.
2. Anderson, J. R. (2003). Impacts of climate variability in Australian agriculture. *Review of Marketing and Agricultural Economics*: 49 (31).
3. Baker, J.R. (1990). Demand for rainfall insurance in the semi- arid topics in India. *Resource management program*, 4 :101-151.
4. Barnett, B.J., Skees, J.R., & Hourigan, J.D. (1990). Examining participation in Federal Crop Insurance. Staff Paper No.275, Department of Agricultural Economics, university of Kentucky.
5. Barnett, B.J., Skees, J.R., and Hourigan, J.D. (1990). Examining participation in Federal Crop Insurance. Staff Paper No.275, Department of Agricultural Economics, university of Kentucky.
6. Bosch. D. J. , and C. J. Johnson. (1992), An evaluation of risk management Strategies for dairy Farms, *Southern Journal of Agriculture Economics* , vol. 24. No.2 , pp. 173-180. *Econ.*, 499-500
7. Edwards, W. (2009). Crop Revenue Insurance, Iowa State University of Science and Technology, University Extention, A:1-5.